

Antón Costas

L'efecte túnel

És possible que quan l'economia comença a anar bé i dona signes clars d'estar sortint d'una crisi econòmica sigui quan és més probable que exploti la crisi social que va estar esmorteïda en els pitjors moments de la recessió? Sembla una contradicció, però acostuma a passar. De fet, ja ho hem vist en crisis econòmiques anteriors.

Recordeu el que va passar el 1988. Aquell any l'economia espanyola ja havia sortit d'una llarga i dura crisi econòmica. Per afrontar-la, el primer govern socialista de Felipe González va aplicar una dura contenció salarial i austeritat de la despesa pública. L'argument del ministre d'Economia de llavors, Miguel Boyer, va ser que aquest esforç social era necessari per sanejar l'economia, recuperar els excedents empresarials, fomentar la inversió i tornar al camí del creixement i l'ocupació.

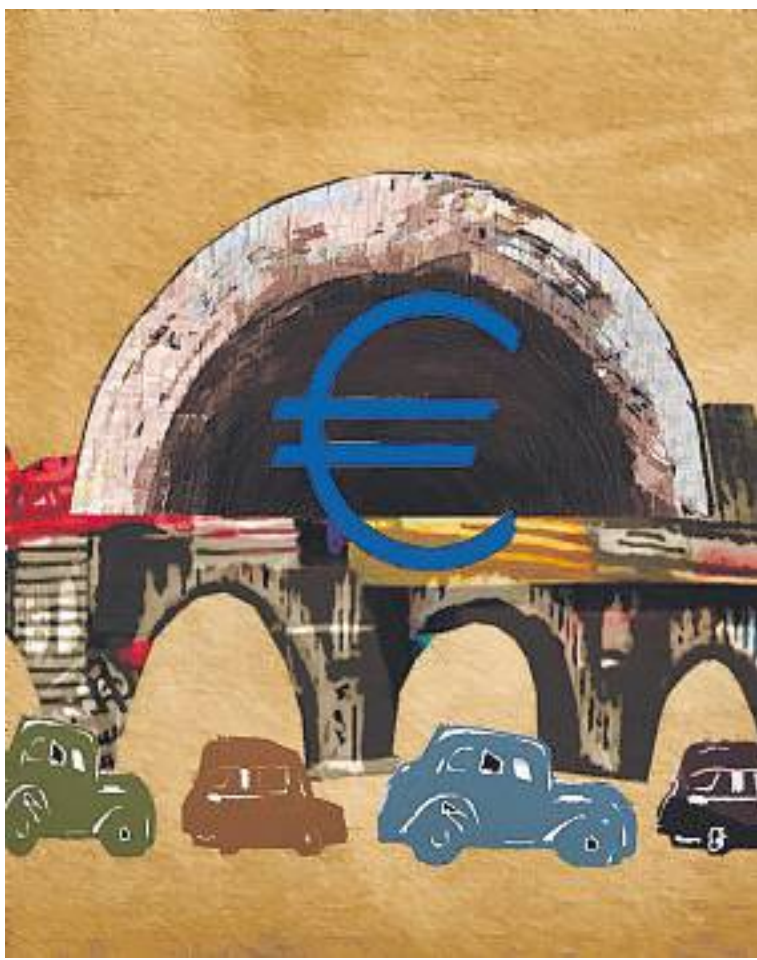
Malgrat l'augment de l'atur i la caiguda d'ingressos, els sindicats i la societat van tolerar, tot i que de mala gana, aquest ajust. No van plantejar un conflicte social obert. Però quan es va iniciar la recuperació van reclamar el pagament del "deute social". La falta de resposta del govern va portar a una rebel·lió popular en forma de la vaga general del desembre del 1988. El seguiment va ser general i el país es va paraitzar. L'impacte polític va ser enorme. Tot i que va passar vuit anys més en el poder, el lideratge polític de Felipe González va quedar tocat.

Com es poden explicar aquestes explosions del malestar social quan l'economia surt d'una crisi i no quan passa pels pitjors moments? Permeteu que ho expliqui amb una història basada en la metàfora de l'efecte túnel que va utilitzar l'economista Albert O. Hirschman per analitzar els canvis en la tolerància social a la desigualtat.

Imagineu-vos que anem per una auto-

via de dos carrils. Les condicions de circulació són favorables i tots anem al límit de velocitat. Això és el que passava fins al 2008. De sobte, entrem en un túnel i la circulació es para. Veient que tots estem igual de malament, ens resignem, apaguem el motor i esperem que aviat es repreneu el trànsit per poder recuperar el temps perdut al túnel.

Al cap d'un temps veiem que els cotxes de l'altre carril es comencen a moure. Encara estem parats, però ens alegrem

MESEGUER

que les coses comencin a anar bé per als altres perquè esperem millorar, també. Encenem el motor amb l'expectativa que aviat arrencarem.

Però vet aquí que els cotxes de l'altre carril cada vegada van més de pressa i nosaltres continuem aturats. Ens enfadem i ens comencem a irritar. Comencem a pensar que hi ha alguna cosa que va malament en la recuperació. El nostre malestar augmenta quan observem que un cotxe de l'altre carril passa pel nostre costat i ens fa burla. En aquell moment,

la nostra tolerància a la desigualtat canvia. "O tots o ningú!", pensem. I aleshores decidim entrar a travessar el nostre vehicle al mig de la calçada. Això és el que va passar amb la vaga general del 1988.

Està tornant a passar una cosa similar en la sortida d'aquesta crisi?

Sí. Però amb la diferència que ara el malestar social amb la recuperació i el canvi de la tolerància a la desigualtat no han provocat una revolta popular, sinó una "revolució democràtica", entesa

com la transformació a través de les eleccions del sistema de partits i el relleu –encara que sigui parcial– de les elits governants. El que ha passat en les eleccions municipals i autonòmiques es pot veure des d'aquesta perspectiva de l'efecte túnel que es produeix sortint de la crisi econòmica.

Caldrà esperar a veure què passa en les eleccions generals de la tardor i en les catalanes, si finalment s'anticipen. Però, en qualsevol cas, el que ara és urgent és fer front al "deute social" que deixa la crisi. Un deute en termes d'un gran nombre de cases sense ingressos, aturats amb risc de quedar a la cuneta per sempre, nous grups de treballadors pobres amb salaris que no donen per arribar a final de mes, augment dramàtic de la pobresa, especialment de nens i joves, i impossibilitat d'emancipació dels joves.

Som davant una emergència social que no només afecta el sentit moral d'una societat decent, sinó que és un risc per a l'economia de mercat. La responsabilitat de fer-hi front no és només dels poders públics. Correspon també a la societat i a les empreses. Els partidaris del sistema de lliure empresa no poden oblidar que el que legitima el sistema no és la rendibilitat, sinó les oportunitats que és capaç d'oferir a tothom, especialment als que més les necessiten. En aquest sentit aquesta emergència social és alhora una crisi de legitimitat de la democràcia i de l'economia de mercat. No ho hauríem d'oblidar.●

Pilar Rahola

Espanya i l'Argentina

Quant es poden arribar a assemblar els governs de dretes amb els d'esquerres quan s'assen ten en la impunitat! I, agradi poc o gens a tots dos presidents, el Govern de l'Argentina i el d'Espanya semblen tallats amb el mateix patró encara que vesteixin de colors rivals. Per descomptat no em refereixo a les polítiques concretes, sinó a una cosa més pregona i sens dubte més rellevant: la manera d'entendre la democràcia. I per democràcia em refereixo a la divisió de poders, al respecte radical per les llibertats individuals, a la comprensió de la política com l'art de resoldre problemes i no crear-ne i, en definitiva, a considerar que la *res pública* és, tal com indica, una qüestió pública, i no el vedat privat de partits i governants. I aquest compromís amb la democràcia s'assumeix –o es nega– tant des de la dreta com des de l'esquerra.

És cert que el que ha passat a l'Argentina, amb el molt presumpte assassinat del fiscal Alberto Nisman, no té parangó amb els embolics d'Espanya, i que qualsevol paral·lelisme s'ha de fer amb guants.

El capteniment de la presidenta Kirchner i el del president Rajoy s'assemblen sospitosament

Especialment després del vídeo-denúncia del periodista Jorge Lanata a El Trece TV, en què es veu la policia contaminant sense pudor l'escena del crim. Això de Nisman cada dia s'assembla més a les històries de crims d'Estat, en aquest cas amb l'Iran pel mig. Però més enllà del cas Nisman i de les seves arrels profundes a les claveres de l'Estat, el capteniment de la presidenta Kirchner i del president Rajoy s'assemblen sospitosament. Ambdós utilitzen la justícia com a ariet particular i la converteixen en un instrument de baralla política. Tots dos retallen la llibertat d'expressió, en el cas del règim K per la via d'acovardir periodistes i empresaris contraris, i la resta de la ciutadania que no els fa adequadament la rosca; i en el cas del règim Rajoy, amb lleis mordassa contra manifestacions i al·lucinants caceres a xiuladors d'himnes i posseïdors de banderes insurgents. Tots dos inventen enemics de la pàtria, com a ariet per demonitzar tot allò que se'ls enfronta. I tots dos intenten resoldre els problemes per la via de negar, despitatar i imposar, incapaços d'entendre la política com l'art de gestionar la complexitat. I en aquest procés tant val imputar judicialment un president de la Generalitat, mentre es nega l'exercici de les urnes, com acovardir tota la societat civil que es mostra crítica.

Per descomptat, els dos governs són democràtics, però la qüestió no és el què, sinó el com. I la manera com tots dos entenen la democràcia és francament millorable. Sobretot perquè si la democràcia no s'assenta en llibertats sòlides i en poders independents, s'acosta perillosament a una autarquia. Sense democràcia, la llibertat és una quimera, va dir Octavio Paz. Té raó, amb un afegit: amb democràcia de baixa qualitat, la llibertat és una ganyota. Espanya i l'Argentina, vides paral·leles.●

Pablo Nuevo

Multiculturalitat i drets

En ocasió de la campanya electoral, i arran d'algunes propostes polítiques sobre la integració dels immigrants, s'ha tornat a plantejar la relació entre multiculturalitat i dret. Es tracta d'un debat necessari, que, a parer meu, requereix una ponderació entre assimilacionisme i respecte a la diferència.

D'entrada, la ciutadania vinculada a drets fonamentals no consent excepcions culturals en temes bàsics. Per això està justificada tant la imposició del respecte als drets com algunes restriccions de drets fonamentals per tutelar el bé comú (per exemple, mitjançant la prohibició de drogues al·lucinògenes utilitzades en ce-

rimònies religioses). És raonable que la societat d'acollida demani respecte a la seva cultura i valors fonamentals, també quan tinguin un origen religiós.

Com a contrapartida, en la mesura que l'Estat està al servei de tots, la dialèctica ciutadania/integració es resol per la via del dret antidiscriminatori. La ciutadania requereix de l'igual gaudi de drets fonamentals, i el legislador ha de delimitar les posicions jurídiques dels particulars perquè desapareguin situacions de discriminació injusta a fi de remoure els obstacles perquè la llibertat i igualtat siguin reals i efectives. Ara bé, ha de ser un dret antidiscriminatori constitucionalment adequat que eviti asfixiar la llibertat social. A més a més, en aquest àmbit apareix un límit del polític: el poder pot castigar tractes injustos entre particulars, però ha

d'assumir la seva incapacitat per eliminar directament els prejudicis socials si no vol esdevenir totalitari.

En tot cas, s'ha de tenir present que de vegades el que sembla un prejudici no és més que l'intent d'actuar d'acord amb les mateixes conviccions. A parer meu, per resoldre els conflictes s'ha de recórrer a la teoria de la col·locació raonable i permetre que els subjectes socials actuïn segons la seva pròpia identitat en la construcció del bé comú per transmetre els valors que han configurat la nostra societat.

No és fàcil la concreció normativa d'aquest plantejament, però mostra com –més enllà de la fàcil demagogia– la política no només és necessària, sinó que, exercida amb vocació de servei, és una activitat noble.●